

357e concert

Vrijdag 13 december 2013

20.00 uur

**TRIO
WANDERER**

Vincent Coq, piano

Jean-Marc

Phillips-Varjabédian,
viol

Raphaël Pidoux, cello

Grote Zaal
Deventer
Schouwburg

PROGRAMMA

Ludwig Van Beethoven (1770-1827)

Trio voor piano, viool en cello

in D gr. t. op. 70 nr. 1 (1808)

(opgedragen aan gravin Maria von Erdödy)

Allegro vivace e con brio

Largo assai ed espressivo

Presto

Franz Schubert (1797-1828)

'Notturmo' voor piano, viool en

cello in Es gr. t. D 897(1825?)

Adagio

PAUZE

Johannes Brahms (1833-1897)

Trio voor piano, viool en cello

in B gr. t. op. 8 (versie 1854)

Allegro con moto

Scherzo: Allegro molto-

Trio: Più lento

Adagio non troppo-

Allegro (doppio movimento)

Finale: Allegro molto agitato-

Un poco più lento - Tempo I

Het **Trio Wanderer**, in 1987 opgericht door drie jonge Franse musici die studeerden aan het Conservatorium van Parijs, won in 1988 in München het ARD Wettbe-
werb voor pianotrio's en in 1990 de eerste prijs van de
Fischhof Chamber Music Competition in de USA. De
naam van het trio verwijst naar de Duitse Romantiek
aan het begin van de negentiende eeuw toen het
zwerfend verwijlen in de natuur werd geïdealiseerd,
maar mede naar het zwerfend bestaan van musici
waarbij het uiteindelijk gaat om de zoektocht naar het
innerlijk dat zich representeert in de muziek. Het trio
trad op in alle grote concertzalen van Europa, Noord-
en Zuid-Amerika en Japan en was te gast op vele mu-
ziekfestivals, o.a op de Salzburger Festspiele. Het trio
heeft alle belangrijke werken voor pianotrio op cd op-
genomen, op de labels Sony, Harmonia Mundi, Cypres
records en Accord/Universal. Hun cd met de piano-
trio's van Brahms won in 2006 een Diapason d'Or en
in 2007 won het trio de Midem Classical Music Award

voor de beste kamermuziekopname van dat jaar.
Het Trio Wanderer trad eerder op in onze serie: in
1994, met o.a. een uitvoering van de door Brahms
in 1889 herziene versie van op. 8 en in 2009 met
Chausson, Tsjaikovski en 'Tristia' van Liszt.

Beethoven, die zich najaar 1792 in Wenen had
gevestigd nadat hij eerder dat jaar in Bonn had
kennismemaakt met Haydn op diens terugreis uit
Londen, was in alle opzichten een 'vernieuwer' en
daar gaf hij in 1794 al duidelijk blijk van toen hij
drie pianotrio's lanceerde als zijn officiële 'opus 1'.
Veertien jaar later rekte hij de mogelijkheden van
dit genre op een voor die tijd ongeken-
de wijze verder op: vooral de rol van de cello wordt veel zelf-
standiger en er kan gesproken worden van drie

gelijkwaardige partijen, waarbij het
klavier als complex harmonisch in-
strument het natuurlijk samenbindend
element wordt van deze combinatie.
Beide trio's op. 70 zijn opgedragen
aan Maria von Erdödy, gravin uit een
Hongaars geslacht. Zij was gehuwd
geweest met een Esterházy-verwant
en had zich na haar scheiding in We-
nen gevestigd waar zij het goed kon

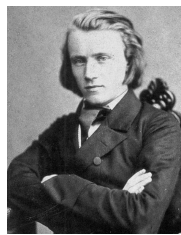
vinden met Beethoven. Zij was een goede pianiste
en in 1808 heeft Beethoven een tijdje bij haar op
kamers gewoond. Over de verdere relatie is niets
bekend. Mede door haar toedoen heeft Beethoven
van drie adellijke heren een jaarwedde gekregen
van in totaal 4000 gulden. Het eerste deel van het
trio in D barst, met zijn stormachtige passie maar
ook tedere passages, bijna uit de voegen van het
mogelijke. In het Largo, in d, gaat innigheid ge-
paard met grote dynamische tegenstellingen en
onheilspellende tremolo's in de pianopartij, waar-
door een diep perspectief wordt gesuggereerd.
Aan dit deel dankt het trio zijn aanvechtbare bij-
naam 'das Gespenster' of 'Geistertrio', alsof het
om niet veel meer dan om 'spoken' zou kunnen
gaan. Het laatste deel is bruisend en vol van ver-
rassende wendingen.

Het Adagio in Es D 897 voor pianotrio van **Franz
Schubert** werd in 1845 door Diabelli uitgegeven
als op. posth.148, onder de naam 'Nocturne' van
'François Schubert'. Boven het geheel door Schu-
bert uitgewerkte manuscript, afkomstig uit zijn na-
latenschap, staat in een onbekend handschrift
'Notturmo' geschreven. Men vermoedt dat dit Ada-

gio oorspronkelijk bedoeld was als 2e deel van het Pianotrio in Bes (D 898). Bij de eerste maat, waar de piano *pp* een paar akkoorden legt, staat 'appassionato' genoteerd, waarna in de derde maat de strijkers tweestemmig het eerste thema laten horen. Na 32 maten veranderen maat en toonsoort (resp. van 4/4 naar 3/4 en van Es naar E) waarbij de muziek heel anders van karakter wordt: van introvert aarzelend naar extrovert gedecideerd. Beide gedeelten worden in gevarieerde vorm herhaald waarna een kort coda het stuk afsluit. Mogelijk vond Schubert dit Adagio te ernstig als tweede deel voor zijn pianotrio en heeft hij het daarom vervangen door het wat luchtiger Andante un poco mosso. Gelukkig is het stuk wel bewaard, al is dat onder een naam die Schubert nooit voor enig werk heeft gebruikt. Het Franse woord 'Nocturne' raakte na 1814 in zwang toen John Field (1782-1835) korte pianostukken als zodanig liet uitgeven. Chopin volgde hem na en vervolmaakte het genre waardoor de 'Nocturne' populair werd in de Parijse salons. Ook commercieel was de Franse uitgave van Diabelli dus een goede zet.

Johannes Brahms begon al op zeer jeugdige leeftijd met componeren, maar van deze vroege werken is niets bewaard gebleven; er resteert een Scherzo voor piano uit 1851, later uitgegeven als op. 4. Uit de jaren 1852-1853 dateren de pianosonates op. 1, 2, 3 en een aantal liederen. In 1853 leerde Brahms de toen al beroemde violist Joachim kennen, die hem introduceerde bij de Schumanns in Düsseldorf, waar hij, vol aarzeling en na een voettocht langs de Rijn, op 30 september op de stoep stond. Hij wordt hartelijk ontvangen en wanneer hij zijn sonate op. 1 heeft voorgespeeld sluiten Clara en Robert Brahms in hun hart. Korte tijd later verschijnt er een artikel van Schumann over Brahms in *das Neue Zeitschrift für Musik* met als kop: 'Nieuwe Wegen'.....'Ik was er zeker van dat er een man zou opstaan, voorbestemd om op de meest ideale manier de geest van de tijd uit te drukken.....een man die zoals Minerva volledig bewapend uit het hoofd van Jupiter voortkwam.....nu is hij er, zijn naam is Johannes Brahms....' Hoewel Brahms, nog maar twintig, hier blij mee was, maakte het hem ook onzeker en hij schreef op 16 november 1853 vanuit Han-

nover aan Schumann: 'Ik weet niet hoe ik erin moet slagen om aan die verwachtingen maar enigszins te beantwoorden.....het zal mij dwingen met de grootste voorzichtigheid stukken uit te zoeken die ik wil publiceren'. In deze brief schrijft hij ook dat hij werkt aan meerdere trio's, maar dat hij niet denkt die te zullen uitgeven. Edoch: in januari 1854 werkt Brahms aan zijn Pianotrio in B. Hij woont in Hannover en heeft vriendschap gesloten met de 'Wagneradept' Hans von Bülow die zijn pianowerk uitvoert. De Schumanns komen op bezoek, Clara speelt Beethovens 5e pianoconcert en Robert's 4e symfonie wordt uitgevoerd. Robert balanceert al een tijd op de rand van de psychische deterioratie. Terug in Düsseldorf gaat het mis: op 27 februari springt hij in de Rijn en na gered te zijn wordt hij opgenomen in Endenich. Hij zou nooit meer thuiskomen, Clara verwacht haar zevende kind, Brahms trekt een aantal maanden bij haar in en voltooit zijn pianotrio, dat, op voorspraak van Clara, nog datzelfde jaar wordt uitgegeven: de eerste versie van Brahms' op. 8.

Brahms heeft dit trio in 1889 ingrijpend gereviseerd: de delen 1, 3 en 4 werden nagenoeg opnieuw gecomponeerd, alleen het Mendelssohn-achtige Scherzo bleef grotendeels ongewijzigd. Het werd in 1890 uitgegeven, merkwaardigerwijze wederom als opus 8. De motivering voor deze ingrijpende herziening kan tweeledig worden geduid: 1e, technisch compositorisch; de delen 1, 3 en 4 missen voldoende eenheid, bevatten te veel muzikale gedachten, zijn te lang en de pianopartij is, vaak onnodig, moeilijk speelbaar. 2e: psychologisch: het werk ontstond in een voor Brahms verwarrende fase van zijn leven; hij werd geconfronteerd met de dramatische levenssituatie van de Schumanns met wie hij al snel sterk verbonden raakte. Na de dood van Robert, in 1856, raakte hij in een crisis, die zowel zijn persoonlijk leven als ook de weg die hij als componist zou opgaan betrof. Zijn liefde voor en de sterke band die hij van meet af aan gevoeld heeft met de veertien jaar oudere Clara bleven zijn levenlang ambivalent. De herziene versie van opus 8 werd ontdaan van alle 'Schumann-achtige', in compositorisch opzicht 'vernieuwende', elementen want Brahms wilde een 'klassiek' componist blijven in de geest van Haydn, Mozart, Beethoven en Mendelssohn, wars van de grilligheid van Schumann en Berlioz, om nog maar te zwijgen over de richting van Wagner. Ook citaten, wonderschone lyrische passages overigens, van Schubert (in het Adagio 'Am Meer') en Beet-

hoven (in de Finale het zesde lied uit 'An die ferne Geliebte') werden geschrapd. De laatste ingreep is misschien te 'duiden': Schumann heeft het thema van dit lied meermalen gebruikt in zijn vroege, aan Clara opgedragen, pianowerken: '*Nimm sie hin denn, diese Lieder, die ich dir, Geliebte, sang, singe sie dann abends wieder zu der Laute süssem Klang*'. In de Finale wordt dit lied als 2e thema voorgedragen door de cello:

Wat vonden de naast betrokkenen van dit alles? Brahms in een brief aan Clara: 'Het wordt niet zo wild als het was, maar of het ook beter wordt?'. Clara, de nieuwe versie gehoord hebbende, noteerde in haar dagboek: 'Het trio is veel verbeterd', maar enkele maanden na een uitvoering in Baden bleek ze toch minder overtuigd.

Heinrich von Herzogenberg, goede vriend van Brahms: 'Ik kan me niet aan de indruk onttrekken dat hier twee componisten samenwerken die het niet met elkaar eens zijn'. Brahms aan zijn uitgever: 'De eerste versie is slecht, de nieuwe is niet beter en als er vraag naar is, geef de eerste dan maar weer uit'. Dit laatste is gebeurd, maar helaas wordt deze vrijwel nooit uitgevoerd. Gelukkig heeft het Trio Wanderer dit vroege geesteskind van Brahms op zijn repertoire.

Voor dit concert gaf de gemeente Deventer een bijdrage in het kader van een 'Kleintje Cultuur'

Volgende concert:
Zondag 26 Januari 20.00 uur
Christianne Stotijn, mezzosopraan
Rick Stotijn, contrabas
Joseph Breinl, piano
Lied- en contrabasrepertoire van:
Brahms, Bottesini, Ravel, Glinka,
Ned Rorem, Tabakov,
Van der Aa, Bolcom
19u Inleiding: met de musici? raadpleeg de website

www.kamermuziek-deventer.nl